

Likovni izričaj djeteta i prikaz emocija

Bartaković, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:979059>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-02**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MARTINA BARTAKOVIĆ

LIKOVNI IZRIČAJ DJETETA I PRIKAZ EMOCIJA

Završni rad

Pula, rujan, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MARTINA BARTAKOVIĆ

LIKOVNI IZRIČAJ DJETETA I PRIKAZ EMOCIJA

Završni rad

JMBAG: 0303067430, **redoviti student**

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Predmet: Metodika likovne kulture 1

Znanstveno područje: umjetničko područje

Znanstveno polje: likovna umjetnost

Znanstvena grana: likovna pedagogija

Mentor: Breza Žižović, mag. art. paed

Pula, rujan, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

_____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. EMOCIJE	2
3. LIKOVNI JEZIK	4
4. LIKOVNI SIMBOLI	5
5. RAZVOJNE FAZE LIKOVNOG IZRAŽAVANJA KOD DJECE	8
a) Faza šaranja	8
b) Dječji realizam	9
c) Faza vizualnog realizma	12
6. ART-TERAPIJA.....	13
7. LIKOVNE AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU – AUTOPORTRET I KOJI PREDMET BI ŽELJELI BITI?	14
7.1. Likovna aktivnost - Autoportret	14
7.2. Likovna aktivnost – Koji predmet bi željeli biti?	38
8. ZAKLJUČAK	57
9. LITERATURA.....	58
10. POPIS CRTEŽA:.....	59
SAŽETAK.....	61
SUMMARY	62

1. UVOD

Kako me je u posljednje vrijeme počelo zanimati upravo ovo područje, odlučila sam se za ovu temu.

Djeca se vole likovno izražavati i to najčešće spontano. Kroz likovno stvaralaštvo dijete iskazuje svoje unutarnje stanje, misli, želje i potrebe, ali i način na koji doživljava svijet oko sebe.

Kroz faze likovnog izražavanja možemo vidjeti zaostaje li dijete u razvoju ili napreduje. Ukoliko odgojitelj uvidi da se dijete likovno ne izražava kao i njegovi vršnjaci, on mu može pomoći razgovorom. No, ako se radi o ozbiljnijem slučaju bilo bi dobro tražiti pomoć stručnih osoba.

Rad se sastoji od pet cjelina: *Emocije, Likovni jezik, Likovni simboli, Razvojne faze likovnog izražavanja kod djece, Art-terapija*.

Prva cjelina *Emocije* govori o promjenama koje se događaju prilikom doživljavanja emocija te o važnosti ranih emocija.

Druga cjelina *Likovni jezik* govori o dječjem likovnom izražavanju, te bitnosti poštivanja dječjeg likovnog izražavanja.

Treća cjelina *Likovni simboli* govori o vrstama primarnih simbola te njihovoj važnosti.

Četvrta cjelina *Razvojne faze likovnog izražavanja kod djece* govori o fazama likovnog razvoja kroz koje djeca prolaze.

Peta cjelina *Art-terapija* govori o obliku psihoterapije putem kojeg se psihičke smetnje mogu ukloniti.

2. EMOCIJE

Emocije su reakcije živih bića na neko zbivanje. Mogli bismo reći da su emocije odgovori na podražaje koje živo biće smatra važnim, odnosno kada ono smatra da se događa nešto značajno za njega, reagirat će emocijom. (Milivojević, 2014.)

D.Krecha i R.S.Cratchfielda kazuju da su emocije uzbuđeno stanje organizma, a manifestiraju se kroz:

- 1) emocionalni doživljaj
- 2) emocionalno ponašanje
- 3) fiziološke promjene u tijelu

Prilikom doživljaja snažnih emocija dolazi do promjene rada srca, disanja, krvnog tlaka i dr., a to pokazuje da se povećano luči šećer iz jetre u krv i veća je potreba za kisikom.

Po Ekmanu (1972.) postoji 6 primarnih emocija:

- 1) iznenađenje
- 2) strah
- 3) odvratnost
- 4) ljutnja
- 5) radost
- 6) tuga

https://www.unipu.hr/uploads/media/Emocionalni_ili_cuvstveni_procesi.pdf

Iznenađenje definiramo kao nešto neočekivano, odnosno kada ostanemo zatečeni ili zadivljeni nekom situacijom ili događajem.

Strah je emocija koju osoba osjeća kada je ugrožena i kada se ne može suprotstaviti nekome ili nečemu. (Milivojević, 2014.)

Odvratnost je osjećaj koji se u čovjeku „budi“ kada on osjeti da mu nešto nema ugodan miris ili mu nije vizualno lijepo.

Ljutnja je emocija koju osoba osjeća kada se netko prema njoj ponaša na način na koji ona to ne želi te u toj situaciji reagira frustrirajuće.

Radost je osjećaj koji se kod osobe pojavljuje u trenutku kada je zadovoljena njegova želja.

Tuga je osjećaj koji se kod osobe javlja ukoliko smatra da gubi nešto za što je emocionalno vezana. (Milivojević, 2014.)

Osjećaj zadovoljstva kod odraslih potječe od djetinjstva. Doživljaji iz ranog djetinjstva vrlo su važni jer ostavljaju „trag“ koji nas prati tokom cijeloga života. Dijete se razvija intenzivno i tada taj intenzitet određuje kakvoću sreće u daljnjem životu djeteta. U tom razdoblju, kada dijete stječe toliko novih informacija i spoznanja važno je da ono ne bude spriječeno u otkrivanju ljepote, tj. u likovnom izražavanju i manipuliranju materijalima iz svoje okoline. Na takav način omogućujemo djetetu da postigne osjećaj zadovoljstva i taj će ga osjećaj pratiti cijeli život. (Grgurić, Jakubin; 1996.)

3. LIKOVNI JEZIK

Likovni jezik ili likovni izraz je data i urođena sposobnost izražavanja komuniciranjem i oblikovanjem.

Dječja sposobnost likovnog izražavanja je urođena te se djeca počinju spontano likovno izražavati. Mogli bismo reći da su „tjerana“ nekom unutarnjom potrebom i pobudom i to na način koji je tipičan za svu djecu. Oblici likovnog izražavanja pokazatelji su zbivanja u svijesti djece.

Zašto se dijete voli likovno izražavati? Neki kažu da je likovno izražavanje urođena sklonost za igru i to osobito u ranijoj dobi, a neki kažu da se dijete likovno izražava kako bi zadovoljilo unutarnju potrebu za izražavanjem. Sve je to zapravo jedan aspekt istine jer dijete se likovno izražava kako bi prikazalo ono što ga zanima i izaziva u njemu uzbuđenje. Za dijete su bitni doživljaji i akcija, stoga je potrebno tijekom djetetovog razvoja likovnosti neprestano mijenjati sadržaj rada jer dijete ima želju za aktivnim spoznavanjem i izražavanjem doživljenog. (Grgurić, Jakubin; 1996).

Često se srećemo s pogrešnim tumačenjem dječjeg likovnog izražavanja koji se promatra isključivo kao pokušaj vizualne interpretacije. Nedostatak sličnosti s realnim objektima tumači se kao motorička ili percepcijska nezrelost ili kombinacija tih dvaju čimbenika. Za ispravnu interpretaciju djetetovog likovnog djela najvažnije je shvatiti njegove spoznajne mogućnosti.

Dječji likovni radovi ne sadrže likovno-estetičku i originalnu vrijednost no veći dio dječjih radova ima izvoran i neometan likovni izraz te je likovno kreativan. Likovno djelo koje je neometano, iskreno je i spontano te dijete u njemu daje svoj stav prema onome što izražava. Ono što obilježava dječji likovni izražaj su: spontanost, ekspresija, skladnost, ritmičnost, a to se očituje u sjedinjavanju realnog i fantastičnog.

Th. Munro (1956.) govori kako se u likovnom izražavanju trebaju poštivati „etape postepenog razvitka čovjeka“ te daje važnost primjerenosti metode razvojnom stupnju svakog djeteta. Tvrdi da bi se trebalo krenuti od stvaralačkih igara u ranome djetinjstvu, zatim slobodnog izražavanja te postupno dopuštati djetetu da upozna svijet oko sebe. (Grgurić, Jakubin; 1996).

4. LIKOVNI SIMBOLI

Likovno izražavanje djece započinje likovnim simbolima koji svojim oblikom i odnosima označavaju neku unutrašnju ili vanjsku realnost djeteta. Likovni simboli javljaju se spontano i na prirodan način (Belamarić, 1987).

Prvi likovni simboli s kojima se djeca susreću su linije. Obično se prvi puta djeca susreću s linijama oko druge godine. Hoće li se to dogoditi prije ili kasnije ovisi o razvoju pojedinca te okolini, koja može na dijete djelovati pozitivno ili negativno.

Kada dijete crta linije slijedi unutrašnju sliku nekog događaja, poistovjećuje se sa tim događajem, sudjeluje u njemu i zapravo ga ponovno stvara.

- **KRUŽEĆE LINIJE**

Kružće linije donose i određuju prostor. Pomoću njih dijete izražava kretanje prostorom ili mu služe za oživljavanje nekih oblika.

- **VIBRIRAJUĆE LINIJE**

Vibrirajućim linijama izražava se životnost nečeg unutrašnjeg. Recimo, djetetu od četiri godine nametnuta je shema ljudske figure. Djetetu je takav oblik prazan pa ono često uzduž ruku i nogu dodaje vibrirajuće linije kako bi oživio te oblike.

- **ŠARANJE**

Slobodno kretanje linija naziva se šaranjem. Kada dijete šara smatra se da je nedoraslo i nesposobno, no to je krivo shvaćanje. Tim našim krivim shvaćanjem ometamo i zaustavljamo likovni razvoj djece.

- **MRLJE**

Kada dijete nacrtava više vibrirajućih linija nastaju veća ili manja zgusnuta i tamna područja koja nazivamo mrlje.

- **TOČKICE – CRTICE**

Kada dijete spozna da neki događaji traju, a onda u jednom trenutku završe ili su prekinuti tada će ono to izraziti udarcima olovke po papiru i često će se točke pretvoriti u kratke linije.

- **NIZ**
Kada dijete uoči neku pravilnost, neko ponavljanje ili neki ritam onda će se koristiti nizom kraćih linija ili točaka.
- **RAVNE LINIJE**
Da bi dijete moglo nacrtati ravne linije ono mora prekinuti spontano kruženje rukom te pokušati održati liniju ravnom.
- **VODORAVNE, HORIZONTALNE LINIJE**
Pomoću njih proširujemo prostor, označavamo vodoravnost zemlje i orijentaciju u prostoru.
- **OKOMITE, VERTIKALNE LINIJE**
Prilikom crtanja dugih okomitih linija izražava se kretanje uvis ili u dubinu, a to je pokazatelj da je dijete otkrilo sljedeći element orijentacije u prostoru.
- **KOSE LINIJE**
Kose linije se koriste za crtanje kretnji, a simboliziraju nestabilnost i nesigurnost.
- **KRUG**
Krug je prvi oblik koji djeca otkriju. Kada se krugovi pojavljuju u crtežima znak je da dijete postaje svjesno sebe.
- **KVADRAT**
Kvadrat ili pravokutnik može označavati neku cjelinu, kao što je stvar, životinja ili čovjek.
- **ŠTAPIĆ – VALJČIĆ, KUGLICA, PLOČICA, KOMADIĆ**
Ovo su osnovni simboli u likovnom izražavanju prilikom korištenja trodimenzionalnih plastičnih materijala kao primjerice gline ili plastelina. Ovi simboli imaju isto značenje kao i osnovni simboli u crtežu. Štapići u glini imaju jednako značenje kao i linija u crtežu, kuglica ima isto značenje kao i krug, a pločica za kvadrat, ali može imati i značenja kruga. Neoblikovana glina ima isto značenje kao i mrlja, ali ima i značenje postojanja neke pojedinosti ili cjeline.
- **OTVOR, UDUBINA**
Otvor i udubina također se pronalaze u oblikovanju gline i plastelina. Okruglasti otvori mogu imati značenje prozora, vratiju ili njihovu funkciju, kao što su primjerice propuštanje svjetla ili zraka. Udubina često označava prostor

u nečemu. Kada se udubina nalazi u većoj masi može označavati kuću, no ne i zidove nego prostor kuće koji omogućuje življenje u njoj.

Slijed simbola u likovnim radovima djece ukazuje nam na specifične oblike dječjeg spoznavanja života i svijeta. Pomoću simbola moguće je pratiti dječji razvoj kroz njegovo shvaćanje svijeta (Belamarić, 1987).

5. RAZVOJNE FAZE LIKOVNOG IZRAŽAVANJA KOD DJECE

Svako dijete bi trebalo proći kroz tri razvojne faze likovnog izražavanja. Poznavanje tih razvojnih faza nam omogućava da vidimo kako se dijete razvija, zaostaje li za drugom djecom, nalazi li se u toj fazi ili napreduje pred ostalom djecom.

H.Read (1945.) ističe kako postoje tri razvojna stupnja u likovnom izražavanju kod djeteta te da su ti razvojni stupnjevi usko povezani s općim razvojem djeteta.

- Prvi stupanj traje do sedme godine. Tada dijete upoznaje stvarnost oko sebe, a likovnim slobodnim izrazom prikazuje svoje doživljaje i komunicira s okolinom.
- Drugi stupanj traje od sedme do četrnaeste godine. Tada se dijete zanima za svijet oko sebe te usvaja sve složenije likovne spoznaje.
- Treći stupanj traje od četrnaeste do dvadesete godine. Tada dijete shvaća likovne vrijednosti i svjesno primjenjuje likovni jezik. (Grgurić, Jakubin; 1996.)

Prema Linquetovom modelu (modifikacija po Wildloecheru, kod Beisla, 1978.) postoje tri osnovne faze:

- a) faza šaranja - do 4. godine
- b) faza dječjeg realizma – od 4. do 11. godine
- c) faza vizualnog realizma – od 11. do 14. godine

a) Faza šaranja - do 4. godine

U fazi šaranja dijete se počinje likovno izražavati. Kod crtanja šara dijete uživa u povlačenju crta. Dijete na kraju te faze pokušava prikazati okolinu te to postiže „slučajno postignutim crtežom“. U crtežima koji nastaju slučajno dijete uočava sličnosti sa nekim predmetima i crtežu daju ime. Davanje imena crtežu je važan korak u razvoju mišljenja. Tada djeca počinju shvaćati odnos između crta na papiru i objekata ili događaja iz njegovog iskustva.

Dijete u ovoj fazi koristi jednostavne crte povlačene iz zglobova ramena i lakta te manje kružne crte povlačene iz zglobova šake i prstiju. Dječje šare nemaju težište pa ih je moguće promatrati sa bilo koje strane (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

b) Dječji realizam – od 4. do 11. godine

U ovoj fazi karakteristično je da se reprezentira okolina, a psihomotorika se stavlja u službu tog cilja.

Unutar faze dječjeg realizma razlikujemo dvije podfaze, a to su rana faza dječjeg realizma i faza intelektualnog realizma.

RANA FAZA DJEČJEG REALIZMA – od 4. do 6. godine

Ova faza je zapravo faza sheme ili neuspjela realizma. Dijete okolinu prezentira, ali s osobnog stajališta i sa izrazitim emocijskim elementima i detaljima. U dječjim crtežima prepoznajemo njihovu namjeru da nešto prikažu, no crtež je poprilično oskudan zbog toga što dijete prikazuje ono što je važno za njega. Radi toga dijete kada crta ljudski lik obavezno prikazuje lice, a ruke i noge su često bez oblika. Na licu crta prvo oči i usta, a zatim nos, uši i kosu. (Grgurić, Jakubin; 1996).

Crteži postaju sredstvom komuniciranja. Čini se da simboli nisu toliko sredstvo komuniciranja, koliko je to zapravo komunikacija sa samim sobom. Djeca ponekad dok slikaju znaju sama sa sobom razgovarati, kao da razgovaraju sa objektima koje slikaju.

Dijete se u ovoj fazi koristi složenim simbolima koji se ne odnose na konkretne objekte već na njihove značajke ili akciju. Simboli koje dijete crta predstavljaju žurbu, skakanje, plesanje, razne zvukove, ponekad i nevrijeme, oluju, vjetar i sl. (Grgurić, Jakubin; 1996).

U ovoj fazi djeca često crtaju izdužene dijelove tijela, primjerice ruke i noge. Ono što mi odrasli vidimo kao grešku, primjerice radi dugih ili kratkih ruku, djeca to ne vide kao nešto pogrešno.

Vidljive su promjene u dječjem likovnom izražavanju i to naročito u crtanju ljudskog lika. Dijete počinje crtati cjelovitu osobu ili radi komunikacije sa njom ili zato

što ne može detalj izdvojiti iz cjeline. Sada se pojavljuje ljudsko tijelo, ruke izlaze iz njega, a ne više iz glave. (Grgurić, Jakubin; 1996).

Djeca u ovoj fazi slobodno izabiru boje i način na koji će slikati ako ih ne omete negativni utjecaj sredine i ako je dobra motivacija. Djeca bojažu predmete bojama koje oni žele, ne upotrebljavaju boju predmeta koja je realna, npr. konja bojažu u narančasto, drvo u ljubičasto i sl.

Dječje mišljenje u ovoj je fazi nepotpuno, a to je vidljivo i u njegovom likovnom izražavanju. Likovno izražavanje temelji se na dječjem vizualnom iskustvu i njegovu znanju, a oni su u ovoj fazi. Kada dijete krene u školu ono će imati više vizualnih iskustava, znanja i sposobnosti pa će i njegovi likovni uratci biti uvjerljivije i jasnije odraslama.

FAZA INTELEKTUALNOG REALIZMA – od 6. do 11. godine

U ovoj fazi dijete u crtežima prikazuje okolinu te pokazuje znanje o predmetima, a ne puko viđenje predmeta. Kod djeteta je još uvijek jaka mašta u njegovim predodžbama koja ostavlja duboke tragove na dječje emocije i postupke. Dijete u ovoj fazi nije u mogućnosti analizirati svoja psihička stanja i podjednako doživljava svijet i intelektualno i emocionalno. Ono na spontan i prirodan način prihvaća svijet, sudjeluje u njemu i na taj način ga upoznaje. Kada se dijete likovno – spontano izražava, ono malo-pomalo usvaja likovne i kompozicijske elemente u svome radu. U prvom razredu osnovne škole čest je slučaj da se zbog nepoznavanja dječjih likovnih spoznaja i mogućnosti nameće šablonizirani način rada, a on negativno djeluje na dječji likovni razvoj. Dijete u ovoj fazi postavlja brojna pitanja te se na taj način njegov likovni izraz razvija i obogaćuje. U ovoj fazi, u dječjem likovnom izražavanju pojavljuju se razni načini prikazivanja koja su odraslama nerazumljiva. Neki od načina likovnog izražavanja su: transparentnost prikaza, prikaz akcije u fazama kretanja, emocijska proporcija, rasklapanje oblika, prevaljivanje oblika, vertikalna i obrnuta perspektiva te poliperspektiva. (Grgurić, Jakubin, 1996).

- **TRANSPARENTNI PRIKAZ**

Kada dijete npr. kuću, ono ne prikazuje samo vanjštinu kuće već i njenu unutrašnjost.

- **PRIKAZ AKCIJE U FAZAMA KRETANJA**
Ako dijete npr. crta kako djeca igraju nogomet, ono će nacrtati dijete kako uzima loptu, udara ju i kako lopta ulazi u mrežu.
- **EMOTIVNA PROPORCIJA**
Ovaj način likovnog izražavanja ukazuje da dijete crta znatno veće likove ili predmete koji su mu važni, a ostale crta manje bez obzira na njegovu prirodnu veličinu. Druga varijanta je, ako dijete smatra da su mu dva lika jednako važna, on će ih nacrtati jednakih veličina bez obzira na njihovu stvarnu veličinu.
- **PREVALJIVANJE OBLIKA**
U ovome načinu dijete ako crta ljude za stolom neće mariti za liniju tla, već će nacrtati da svaki lik ima svoje tlo, i to na način tako da okreće papir dok crta svakog lika. Kada promatramo takav crtež čini nam se da su likovi prevaljeni na tlo.
- **RASKLAPANJE OBLIKA**
Ovakav način likovnog izražavanja često se događa kod djece kada crtaju kuće. Crtaju ih na način da svaku kuću crtaju sa prednje, stražnje i bočne strane.
- **VERTIKALNA PERSPEKTIVA**
Ovdje dijete niže oblike na način da ono što se nalazi u prvome planu bude u donjem dijelu slike, a ono što se nalazi dalje bude iznad oblika koji su u prvom planu. Dijete niže oblike jedan iznad drugog.
- **OBRNUTA PERSPEKTIVA**
Ovaj način često se pojavljuje kod crtanja prostora i prostornih objekata. Dijete crta iskrivljeno ono što vidi te dobivamo dojam da ono što je prostorno dalje veće, a ono što je prostorno bliže manje.
- **POLIPERSPEKTIVA**
Kada dijete crta neki objekt, promatra ga i crta istodobno sa svih strana. Na crtežu se mogu pojavljivati objekti i likovi koji su gledani iz ptičje perspektive.

c) Faza vizualnog realizma - od 11. do 14. godine

Ovo je faza u kojoj se dijete udaljava od dječjih fraza i približava se likovnom izražavanju odraslih. Razvijaju se psihofizičke sposobnosti, a posebno do izražaja dolazi interes za vlastitu osobnost i za sredinu.

Karakteristika ove faze je realističnije izražavanje objekata. Dijete se više fokusira na detalje, proporcije su skladnije, posebno kod figura.

U ovoj fazi djeca ulaze u pubertet. Tada ona formiraju svoj lik i karakter. Dijete se sukobljava sa sredinom i to dovodi često do povlačenja u sebe, usamljenosti, a zatim do potrebe za druženjem i razumijevanjem odraslih. U ovom razdoblju važna je mašta koja omogućava djetetu prevladavanje sukoba sa sredinom i krize u sebi. Nakon puberteta mašta adolescenata više nije tako aktivna, što ne utječe povoljno na njegov psihički život i likovno izražavanje. Samo kod prirodno nadarene djece mašta ostaje aktivna dulje vremena.

6. ART-TERAPIJA

Art-terapija je oblik psihoterapije koji proučava utjecaj različitih umjetnosti na iscjeljivanje osoba. (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

Likovnom umjetnošću utječe se na tjelesni i psihički zdravi razvoj. U art-terapiju spada i kromoterapija koja utjecajem boja iscjeljuje osobe. Boje imaju sposobnost utjecaja na raspoloženje, ponašanje te rad različitih organa u organizmu.

Ako se u terapiji koristi crtež ili neka druga umjetnička aktivnost tada se taj postupak naziva art-terapijom. Kada bi odgojitelj poznao osnovne principe art-terapije mogao bi primjenjivati u svakodnevnom radu, ali i kod djece koja imaju manje psihičke smetnje.

Živčani sustav je vrlo osjetljiv pa je lako moguće doći do raznih poremećaja. Upotrebom art-terapije moguće je dijagnosticirati poremećaje i naći odgovarajuće postupke kojim će se ti poremećaji otkloniti. Česti poremećaji su izazvani socijalnim odnosima u sredini u kojoj dijete živi.

Odgojitelji putem dječjeg crteža mogu zapaziti ako postoje odstupanja od normalnog, odnosno od očekivanog dječjeg likovnog izraza. U lakšim slučajevima odgojitelj razgovorom može pomoći djetetu, a u težim slučajevima treba ipak potražiti pomoć stručnjaka, psihologa i psihijatra. Prilikom likovnog izražavanja otklanjaju se psihičke smetnje i dijete se oslobađa opterećenja koje bi mu inače ostalo u svijesti.

Potrebno je ponajprije prepoznati neke pojave, anomalije, simbole, boje u dječjim crtežima kako bi vidjeli postoje li određene psihičke smetnje. Ponašanje djeteta također nam može pokazati ako postoje kakve psihičke smetnje, primjerice ako je dijete nesigurno, boji se, povučeno je, opterećeno obiteljskom situacijom, ili je agresivno, nestabilno, nestrpljivo, ima smetnje u komunikaciji sa drugom djecom i sl.

7. LIKOVNE AKTIVNOSTI U DJEČJEM VRTIĆU – AUTOPORTRET I KOJI PREDMET BI ŽELJELI BITI?

Likovne aktivnosti provela sam u Dječjem vrtiću „Centar“ u Puli, u skupini „Sovice“ sa predškolskom djecom. U likovnoj aktivnosti sudjelovalo je 12-ero djece. Odgojiteljica koja je prisustvovala mojim aktivnostima bila je Melita Mehanić.

7.1. Likovna aktivnost - Autoportret

MOTIV: autoportret

CILJ AKTIVNOSTI:

Poticanje samoizražavanja, komunikacije i socijalizacije u skupini te razvijanje svijesti o sebi i drugima i razvijanja osjećaja za druge.

RAZVOJNE ZADAĆE:

a) tjelesni, psihomotorički i zdravstveni razvoj

- razvijati sposobnost izvođenja preciznih pokreta i koordinaciju oko-ruka (sigurno povlačenje različitih vrsta crta)

b) socio-emocionalni razvoj

- kod djece razvijati neovisnost, samostalnost i osjećaj uspješnosti

c) spoznajni razvoj

- poticanje i stjecanje različitih iskustava i spoznaja o sebi

d) komunikacijski razvoj

- razvijati osjetljivost zasklad i poticati pozitivnu komunikaciju

LIKOVNI JEZIK

a) Likovni elementi: crte po karakteru

b) Kompozicijska načela: proporcija

LIKOVNO PODRUČJE

a) Likovna tehnika: crtačka tehnika: pak papir i grafitna olovka

b) Materijali i pribor: pak papir i grafitna olovka

c) Postupci: crtanje

Korelacija: psihologija, pedagogija, sociologija

Metode: metoda razgovora

Principi: princip slobodnog likovnog izražavanja, princip svjesnosti i aktivnosti, princip primjerenosti dobi djeteta i individualnosti

Socijalni oblici rada: frontalni i individualni rad

Aktivnosti koje su prethodile: slikovnica „Ja“

Priprema odgojitelja za rad: Herceg, L., Rončević A., Karlavaris, B. (2010.). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa

Artikulacija aktivnosti

Uvodni dio aktivnosti

Prije početka aktivnosti postaviti ću sav materijal koji je potreban za izvođenje aktivnosti – zalijepiti pak papir na zid i pripremiti grafitne olovke. Zatim ću zamoliti djecu da sjednu i pitati ih: koga oni vole, koga najviše vole, vole li sebe, što misle kakvi su oni, kakvima se vide, a što misle kakvima ih vide njegovi roditelji. Djeci ću reći da će crtati na drugačiji način – stojeći.

Glavni dio aktivnosti

Djecu ću uputiti prema ogledalu i reći im da dobro promotre sebe. Reći ću im da će crtati sebe i na drugačiji način – stojeći te im objasniti kako će crtati iz takvog položaja.

Djecu potičem na individualni rad, a ukoliko je potrebno i svako dijete posebno poticati. Poticat ću ih na crtanje detalja te im reći da ne gledaju drugima radove jer oni znaju sami sebe najbolje nacrtati.

Završni dio aktivnosti

Nakon završenog zadatka pohvalit ću ih radi uspješno obavljenog zadatka te ih upitati kako im se svidjela ova aktivnost. Zatim ćemo analizirati dječje radove. Zamolit ću dijete da opiše svoj rad, kaže mi nešto o osobi koju je nacrtala. Pri tom pokušavam navesti dijete da izrazi svoje osjećaje.

ANALIZA DJEČJIH RADOVA

Crtež 1. Autoportret, djevojčica E.G., 6 godina i 10 mjeseci, grafitna olovka

- Što si nacrtala?

E.G.: Sebe.

- Što imaš na sebi?

E.G.: Ovu haljinu široku.

- A imaš jednu deblju, a drugu tanju nogu ili?

E.G.: Ne, to mi je slučajno tako ispalo.

- A koliko prstiju imaš na crtežu?

E.G.: Šest.

- Zar stvarno imaš šest prstiju?

E.G.: Ne, imam pet prstiju.

- A na ovoj drugoj ruci?

E.G.: Isto šest.

- Što misliš o svom radu?

E.G.: Lijep je, ali sam malo usko napravila tijelo.

Crtež 2. Autoportret, dječak A.C., 7 godina i 4 mjeseca, grafitna olovka

- Zašto si mi rekao na početku crtanja da si pogriješio kod crtanja glave?

A.C.: Jer sam mislio da sam ju napravio preveliku.

- Ali si ipak shvatio da nisi i nastavio crtati?

A.C.: Da.

- Što to imaš na glavi?

A.C.: Kapu.

- Je li to tvoja kapa koju imaš doma ili?

A.C.: Ne, tako sam ju ja napravio.

- A što si nacrtao na kapi?

A.C.: To je kosa, viri iz kape.

- Što ti je ovo na licu, kraj usana?

A.C.: A to me je komarac ugrizao pa mi je ostao ožiljak.

- A kako to da imaš tako veliki trbuh?

A.C.: Jer sam se nacrtao preko cijelog papira.

- Koliko prstiju imaš?

A.C.: Pet, ali sam nacrtao četiri jer nisam brojao.

- Kako to da si nacrtao maleni nos?

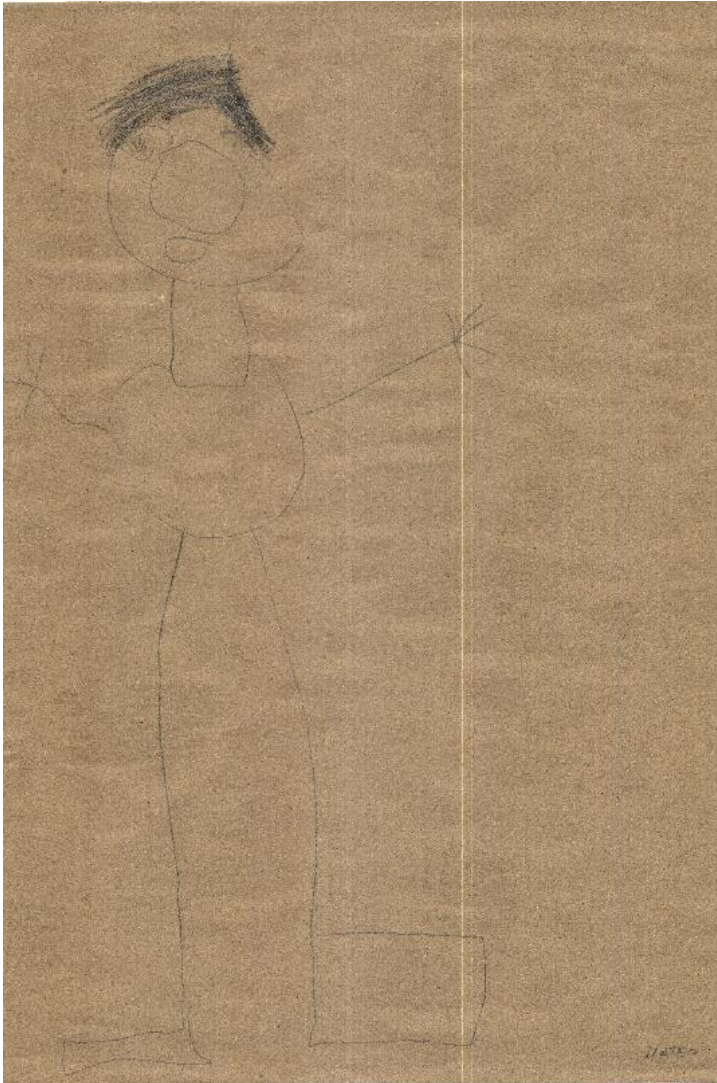
A.C.: Jer nisam gledao kakve će mi biti oči i usta.

- A kako si se osjećao dok si crtao?

A.C.: U početku sam bio zabrinut jer sam glavu veliku nacrtao i mislio sam da će biti prevelika.

- A kasnije?

A.C.: Nastavio sam dalje crtati i bio sam sretan.

Crtež 3. Autoportret, dječak M.D., 6 godina i 8 mjeseci, grafitna olovka

- Što bi mi mogao reći o ovom dječaku kojeg si nacrtao?

M.D.: Voli se igrati, zabavljati, zezati. Voli mamu, tatu, bratiće.

- Baš lijepo, znači on je dobar dječak?

M.D.: Da.

- Što predstavlja ovaj veliki krug na licu?

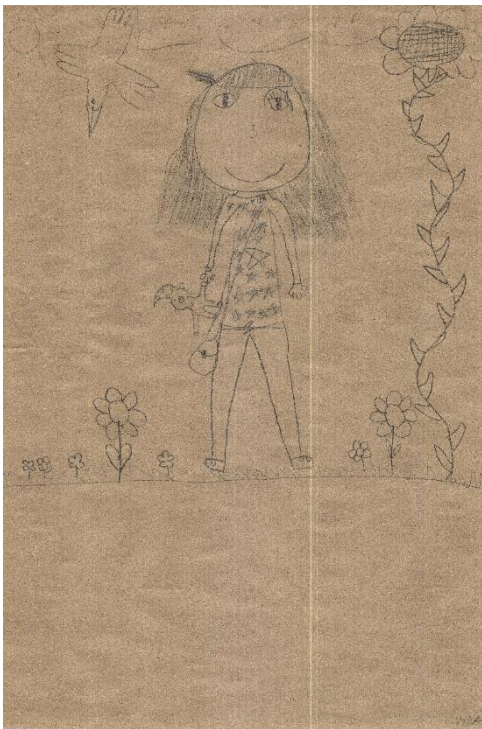
M.D.: To je nos.

- Zar ovaj dječak ima tako veliki nos?

M.D.: Da.

- Tko ti to kaže?

M.D.: Ne puno ljudi, ali nekada da. Kad idem kod prijatelja pa mi oni kažu.

Crtež 4. Autoportret, djevojčica V.Š., 7 godina i 2 mjeseca, grafitna olovka

- Što si nacrtala?

V.Š.: Sebe.

- A što je ovaj prazan prostor?

V.Š.: Ne znam...to je pod zemljom.

- Što si još nacrtala?

V.Š.: Jedan veliki suncokret...

- Što je on veći i od tebe?

V.Š.: Daa. Nacrtala sam i pticu.

- Što ta ptica radi?

V.Š.: Leti za dolje.

- Kamo ide ta ptica dolje?

V.Š.: Ptica je vidjela jednu mrvicu od kukuruza.

- Ide jesti?

V.Š.: Da...ja sam si napravila pero jer volim indijance.

- Gdje si si napravila pero?

V.Š.: Ovdje, na glavi. A ovo je moj medo (u ruci).

- Spavaš sa njime?

V.Š.: Da.

- Svaku noć spavaš sa njime?

V.Š.: Da.

- A u vrtiću isto spavaš sa njime?

V.Š.: Ne.

- Fali li ti medo u vrtiću?

V.Š.: Da. Jer mi ne dozvole mama i tata da ga nosim u vrtić, jer se boje da mi bi ga djeca potrgala. A ona tamo mačka je moja.

- Spavaš li s njome u vrtiću?

V.Š.: Da.

- Je li ti lijepo spavati s mačkom?

V.Š.: Nije, draži mi je medo. Medo mi je prva igračka.

- Od koga si dobila medu?

V.Š.: Od tete. Teta mi uvijek donese najbolje poklone.

- Kako si se osjećala dok si crtala sebe?

V.Š.: Lijepo.

- O čemu si razmišljala dok si crtala?

V.Š.: Malo o tati, malo o mami, malo o baki.

- Kako si se sjetila svoga mede?

V.Š.: Sjetila sam se kako sam ga ujutro htjela uzeti u vrtić, no ipak nisam.

- Zašto nisi?

V.Š.: Pa zato jer bi mi ga djeca potrgala.

- O čemu razmišlja ova djevojčica koju si nacrtala?

V.Š.: O prirodi.

- Što radi u prirodi?

V.Š.: Kopa.

- Je li ona sama ili je netko još sa njom?

V.Š.: Koko.

- Tko je Koko?

V.Š.: Medo.

- Bi li mi nešto željela ispričati?

V.Š.: Da.

- Reci, slušam te.

V.Š.: Mislim da će ova ptica prije nego što će uzeti sijeno, da će si razbiti kljun.

- Zašto bi si razbila kljun?

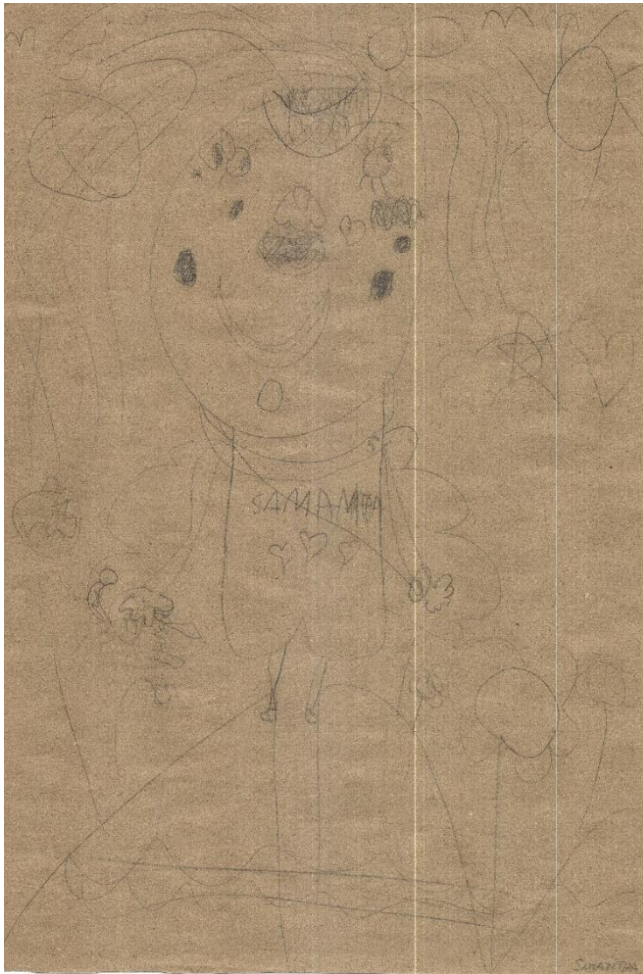
V.Š.: Pa vidiš da se jako zaletjela i razbit će si kljun.

- Jesi ti kada pala i ozljedila se?

V.Š.: Jesam, pala sam i razbila zube i krvarila sam. Dok sam bila mala, bratić me je gurnuo i pala sam.

- Boli li te još i sada?

V.Š.: Ne.

Crtež 5. Autoportret, djevojčica S.Š., 6 godina i 10 mjeseci, grafitna olovka

- Što si ti nacrtala?

S.Š.: Nacrtala sam sebe i svoju igračku meduzu.

- Spavaš li sa tom igračkom?

S.Š.: Da.

- Imaš li ju u vrtiću?

S.Š.: Ne, jednom mi ju je mama nosila pa sam ju izgubila, ne znam gdje sam ju izgubila.

- Što su ovi kružići na licu?

S.Š.: To me mama našminkala.

- A ovaj kružić na licu dolje je što?

S.Š.: To je brada.

- A ove šare na licu?

S.Š.: To je kad sam se udarila nosom u zid, pa sam krvarila i mama mi je stavila flaster pa je to flaster. A ovdje sam se skroz ogrebala pa me mama vodila na šivanje.

- Kada si se ogrebala?

S.Š.: Kad sam imala dvije godine. Išla sam u šumu i ogrebala sam se.

- Kamo ste išli kad si se ogrebala?

S.Š.: Bili smo išli u Zagreb i onda sam se tamo ogrebala.

- Što si bila sama ili?

S.Š.: Mama je bila u kući, a ja sam išla u šumu.

- Kako si sama išla u šumu sa dvije godine?

S.Š.: Lijepo.

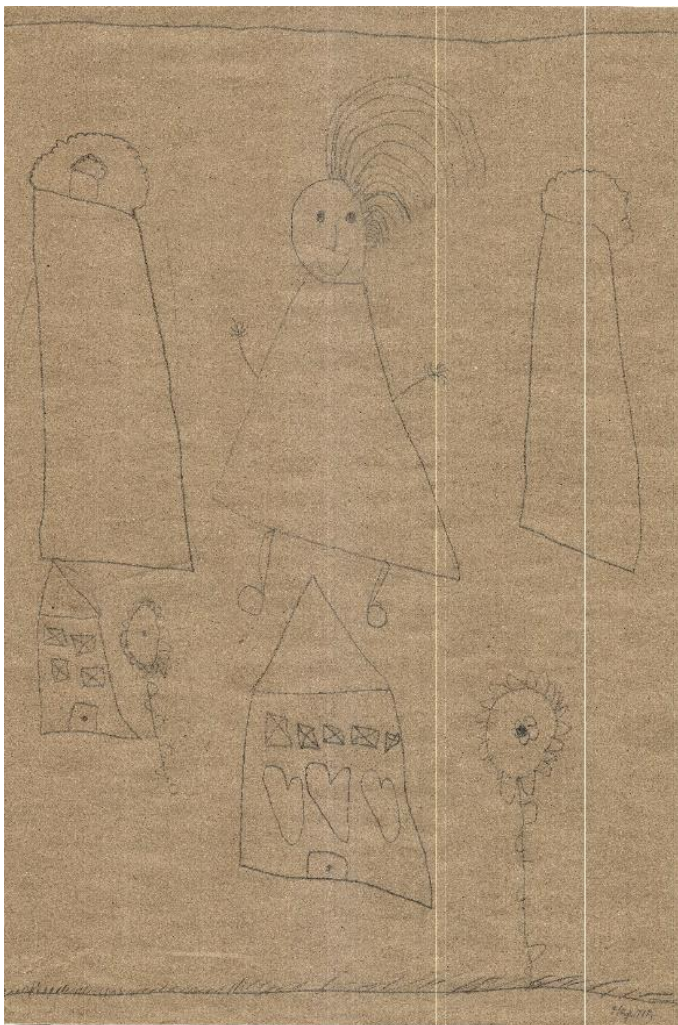
- Šuma je bila blizu kuće?

S.Š.: Da.

- Što si radila u šumi?

S.Š.: Igrala sam se sa svojom igračkom meduzom.

Crtež 6. Autoportret, djevojčica M.K., 6 godina i 9 mjeseci, grafitna olovka

- Što si nacrtala?

M.K.: Stablo, sebe, još jedno stablo, cvijet, travu, jednu malu kuću i jednu veliku i još jedan cvijet.

- Kako na jednom dijelu glave nemaš kose?

M.K.: Jer mi je kratka kosa.

- Čije su te dvije kuće?

M.K.: Jedna je naša, a druga od sestrične.

- Koja je vaša kuća?

M.K.: Veća.

- Vas ima više u kući pa je vaša kuća veća ili?

M.K.: Da, nas ima sedmero, a njih četvero.

- Što označavaju ova srca?

M.K.: To su ukrasi.

- Što se nalazi u ovoj krošnji na drvetu?

M.K.: Kućica za ptice.

- Imaš ptice?

M.K.: Ne.

- Kakav je ovo cvijet?

M.K.: Čarobni.

- Kakav je to čarobni cvijet? Što on može?

M.K.: Može se pretvoriti u veliki cvijet.

- Kako se pretvori u veliki cvijet?

M.K.: Pa lijepo. Mali cvijet se pretvori u veliki cvijet, a veliki se pretvori u mali.

- Nalazi li se taj cvijet kod tebe?

M.K.: Da.

- Jesi dobila taj cvijet od nekoga?

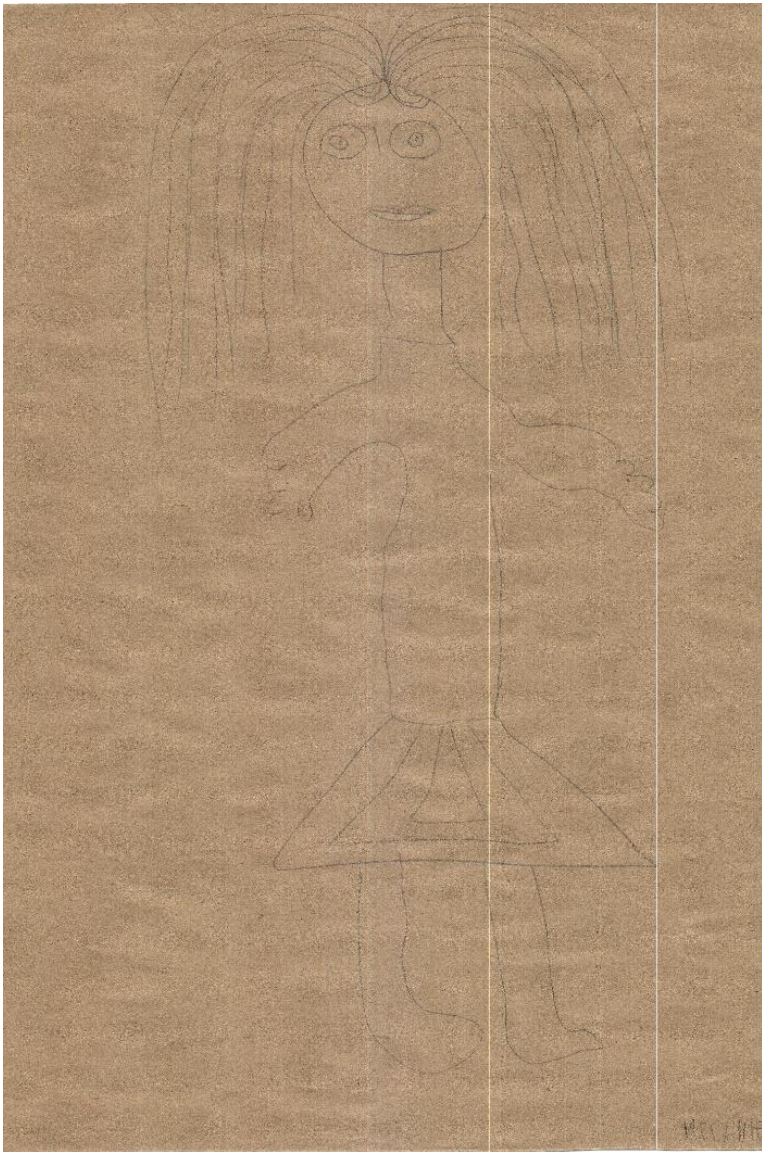
M.K.: Ne.

- Tamo je taj cvijet bio?

M.K.: Ne.

- Nego?

M.K.: Ne znam.

Crtež 7. Autoportret, djevojčica M.P., 7 godina i 1 mjesec, grafitna olovka

- Što si nacrtala?

M.P.: Sebe.

- Kako si se osjećala dok si se crtala?

M.P.: Lijepo i sretno.

- Zašto si se osjećala sretno?

M.P.: Zato jeeer...ja sam mislila da lijepo crtam, ali su mi Ana i Diego rekli da imam ruku kao krilo i da mi je ružno nacrtano.

- Nije ružno, baš si se lijepo nacrtala. Kako se osjeća ova djevojčica?

M.P.: Sretno.

- Što te čini sretnom?

M.P.: Kada me bratić i sestrična zezaju...kada mama i tata dođu sa posla.

- Voliš li provoditi vrijeme sa mamom i tatom?

M.P.: Da.

- Što imaš na sebi?

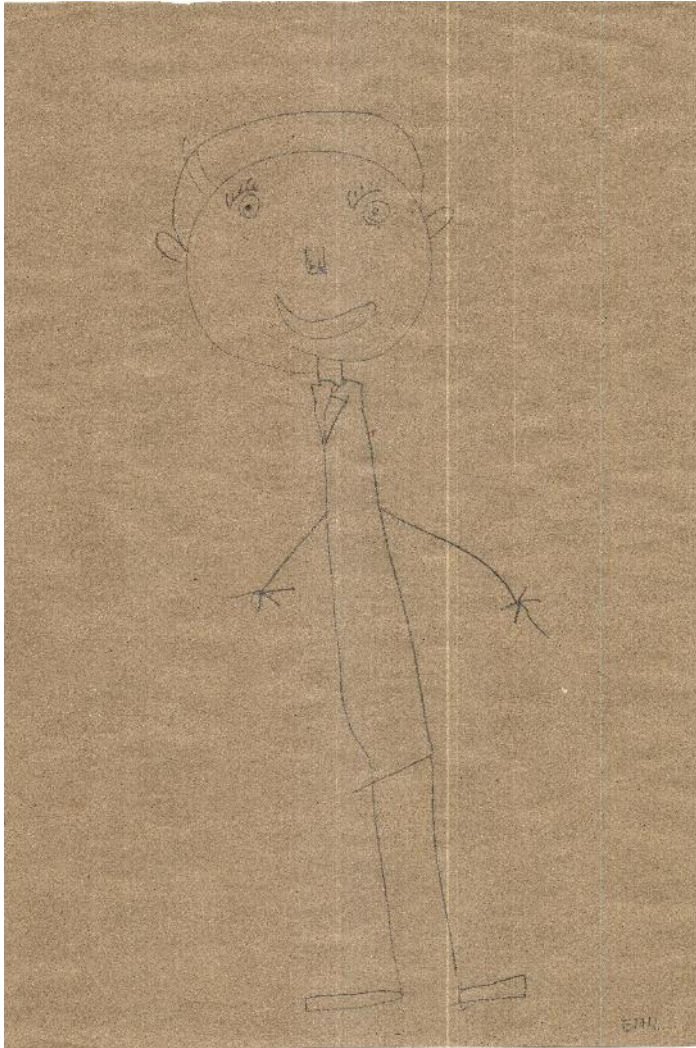
M.P.: Majicu i suknju.

- O čemu si razmišljala dok si se crtala?

M.P.: Razmišljala sam da će mi biti lijepo u školi.

- Jesi li još o nečemu razmišljala?

M.P.: Ne.

Crtež 8. Autoportret, dječak E.Š., 7 godina i 2 mjeseca, grafitna olovka

- Kakav je dječak sa crteža?

E.Š.: Dobar.

- I kakav je još?

E.Š.: Nekad sam zločest.

- Kada?

E.Š.: Kada nekoga tučem, udaram ili lupam.

- Zašto to radiš?

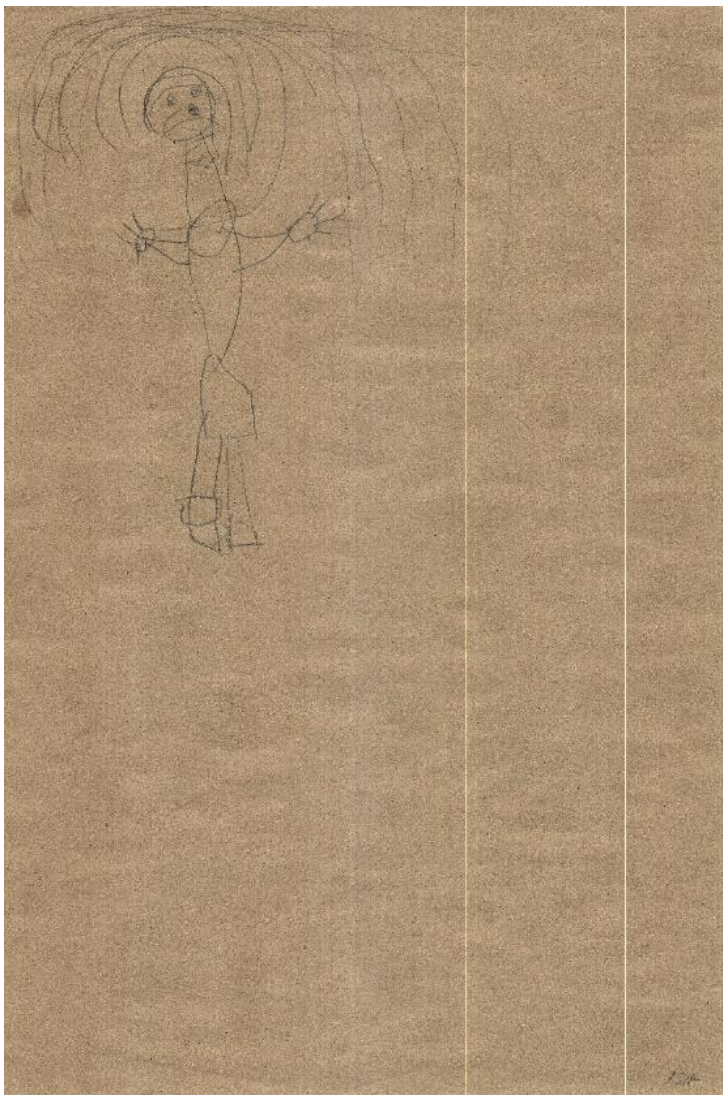
E.Š.: Kad me netko udari, ja mu vratim.

- To nije baš lijepo. Trebaš razgovarati sa prijateljem. Što si nacrtao to na glavi?

E.Š.: A to sam zaboravio obrisati, slučajno sam tako nacrtao.

- A što si nacrtao na majici?

E.Š.: Kravatu jer ih jako volim nositi. Nosio sam je za rođendan.

Crtež 9. Autoportret, djevojčica A.K., 6 godina i 7 mjeseci, grafitna olovka

- Što si nacrtala?

A.K.: Sebe.

- Što je ovaj tu kružić?

A.K.: To je moj stomak.

- A ovi kružići dolje?

A.K.: To su moje cipele.

- Što imaš na sebi?

A.K.: Ovo je haljina, a ovo suknja.

- A ovo su prsti?

A.K.: Ne, to su kandže.

- Zar nemaju ljudi prste?

A.K.: Imaju.

- A što si ti nacrtala?

A.K.: Kandže.

- Tko ima kandže?

A.K.: Medo.

- Kako si se osjećala dok si crtala?

A.K.: Sretno.

- Izgleda mi kao da ova djevojčica nije sretna.

A.K.: Ne, tužna je.

- Zašto je tužna?

A.K.: Jer sam se udarila pa nisam bila sretna.

- Je li netko bio s tobom kada si se udarila?

A.K.: Mama.

- I kako je mama reagirala kada si se ti udarila?

A.K.: Prestrašila se je.

- Je li te mama zagrlila ili rekla nešto?

A.K.: A-a, stavila mi je ono na obraz.

- Što to, neki oblog?

A.K.: A bila sam sretna kad moja mama nije ružila.

- Ružila? Kako misliš ružila?

A.K.: Nešto ću ti teta reći.

- Reci.

A.K.: Ja imam psa pravoga.

- Voliš li ti njega?

A.K.: Da, on je još mala beba.

- Jel se igraš sa njime?

A.K.: On stalno cvili.

- Što misliš zašto on cvili? Jel tužan on kada cvili?

A.K.: On je plakao...to je cviljenje.

- Što misliš zašto plače?

A.K.: Zato što idem na posao.

- Gdje ti radiš?

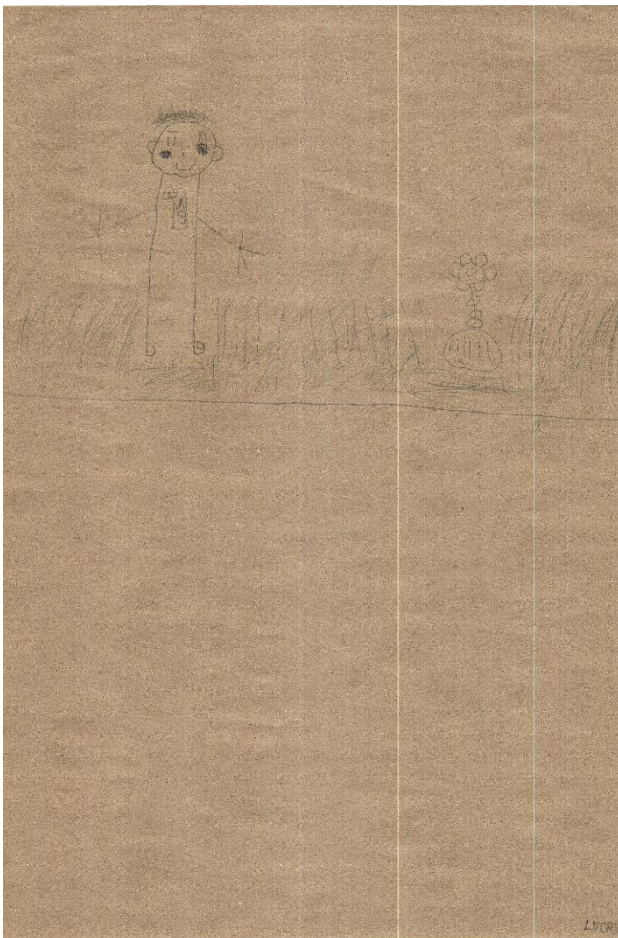
A.K.: Tu...u vrtiću.

- Ideš u vrtić i onda je on tužan kad ti odeš. A jesi li ti tužna kada odlaziš od kuće?

A.K.: Ne.

- Je li ti lijepo u vrtiću?

A.K.: Da.

Crtež 10. Autoportret, dječak L.M., 6 godina i 11 mjeseci, grafitna olovka

- Što si nacrtao?

L.M.: Sebe.

- I što si još nacrtao?

L.M.: Travu i cvijet.

- Što je ovo okruglo?

L.M.: Aaa..kao...neka čaša, gdje se stavi cvijet...vaza.

- Zašto se on ne nalazi u zemlji?

L.M.: Pa nalazi se u zemlji.

- Čiji je to cvijet?

L.M.: Od moje tete.

- Jesi li ga dobio za poklon?

L.M.: Aaaa...ne.

- Nego?

L.M.: Kod tete je taj cvijet.

- Kako si se dosjetio tog cvijeta?

L.M.: Jer sam se sjetio tete.

- Što ti je ovo?

L.M.: Majica.

- Što se nalazi na majici?

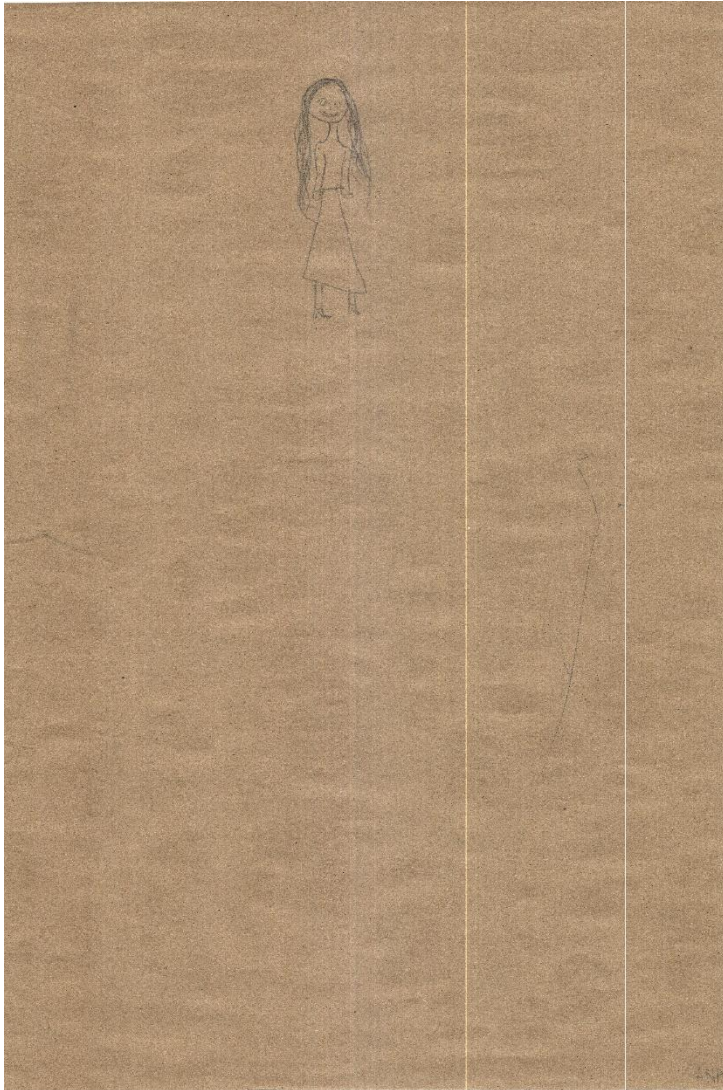
L.M.: Ova slika što imam na svojoj majici...sunce, olovku.

- O čemu si razmišljao da si nacrtao travu? Jesi li je vidio kod nekoga?

L.M.: Ne, vidio sam je vani.

- Zašto si ostavio prazan dio ovdje na papiru?

L.M.: To je zemlja.

Crtež 11. Autoportret, djevojčica A.B., 7 godina, grafitna olovka

- Kako to da si nacrtala sebe malu?

A.B.: Krenula sam crtati malu glavu pa da ne bude veliko tijelo i mala glava.

- A kako to da si krenula crtati malu glavu?

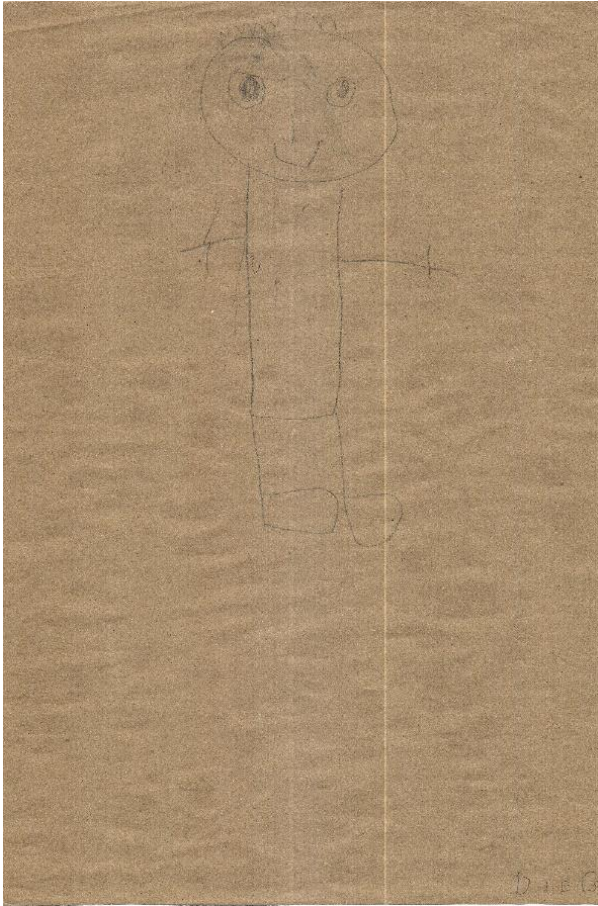
A.B.: Mislila sam da će biti preveliko pa sam nacrtala malu glavu. I inače imamo manji papir pa me zbunilo.

- Jesi zadovoljna kako si se nacrtala?

A.B.: Da.

- Kako si se osjećala dok si crtala?

A.B.: Lijepo, jer volim crtati.

Crtež 12. Autoportret, dječak D.C., 7 godina i 4 mjeseca, grafitna olovka

- Kako si se osjećao dok si crtao?

D.C.: Lijepo.

- Kako se osjeća dječak sa crteža?

D.C.: Dobro, sretno.

- Nekako mi izgleda ljutito, ljuti li se on?

D.C.: Ne.

- Nego?

D.C.: Sretan je.

- Aha, a koliko prstiju ti imaš?

D.C.: Pet.

- A koliko na crtežu ima prstiju?

D.C.: Tri...tako sam se naučio crtati.

7.2. Likovna aktivnost – Koji predmet bi željeli biti?

MOTIV: Koji predmet bi željeli biti?

CILJ AKTIVNOSTI:

Kod djece poticati razvoj mašte i kreativnosti te pružiti djeci mogućnost da izraze svoje misli, osjećaje u likovnom izražavanju.

RAZVOJNE ZADAĆE:

a) tjelesni, psihomotorički i zdravstveni razvoj

- poticanje sposobnosti izvođenja preciznih pokreta pri crtanju

b) socio-emocionalni razvoj

- poticanje pozitivnih emocija kod djece

c) spoznajni razvoj

- poticati dijete da samo pronalazi odgovore i rješenja, drugačija od drugih

d) komunikacijski razvoj

- poticati radoznalost, originalnosti i fleksibilnosti mišljenja

LIKOVNI JEZIK

a) Likovni elementi: crte po karakteru

b) Kompozicijska načela: proporcija

LIKOVNO PODRUČJE

a) Likovna tehnika: crtačka tehnika: flomasteri i bijeli A4 papir

b) Materijali i pribor: flomasteri i bijeli A4 papir

c) Postupci: crtanje

Korelacija: psihologija, pedagogija, sociologija

Metode: metoda dramatizacije

Principi: princip slobodnog likovnog izražavanja, princip svjesnosti i aktivnosti, princip primjerenosti dobi djeteta i individualnosti

Socijalni oblici rada: frontalni i individualni rad

Aktivnosti koje su prethodile: razgovor s djecom o tome tko ili što bi željeli biti

Priprema odgojitelja za rad: Herceg, L., Rončević A., Karlavaris, B. (2010.). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa

Artikulacija aktivnosti

Uvodni dio aktivnosti

Prije početka aktivnosti postaviti ću sav materijal koji je potreban za izvođenje aktivnosti – bijeli A4 papir i flomasteri. Zatim ću zamoliti djecu da legnu, zažmire ako žele, opuste se i slušaju moj glas

„Zažmirite. Udahite na nos i lagano izdahnite na usta. Sada zamislite da se nalazite u svom svijetu, gdje možete biti ono što želite. Neka stvar, a možda neka životinja ili predmet. To može biti bilo što, što možete vidjeti ili opipati. Dobro promotrite taj predmet sa svih strana. Koliko je velik taj predmet. Koje boje se sve nalaze na tom predmetu. Dobro obratite pozornost na detalje koji se nalaze na tom predmetu. Što

se sve nalazi na tom predmetu. Razmislite zašto je on važan u tom svijetu. Sada, u svojim mislima zadržite taj predmet, lagano otvorite oči, ustanite i sjednite za stol.“

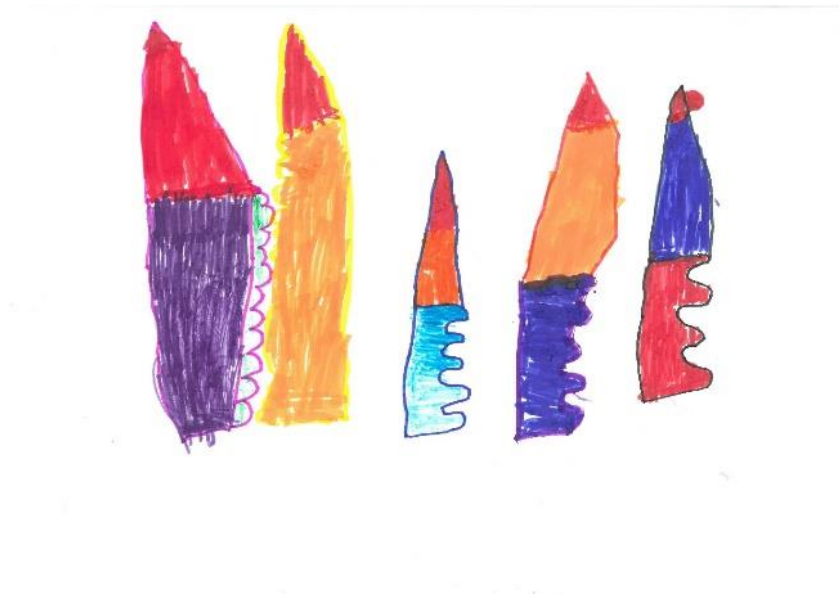
Glavni dio aktivnosti

Nakon odslušane meditacije djeca individualno crtaju predmet koji su si zamislili. Tijekom likovne aktivnosti pratim djecu. Svako dijete potičem na individualni rad.

Završni dio aktivnosti

Djecu ću ostaviti da dovrše crtež, koliko god im je vremena potrebno. Zatim ću sa djecom analizirati radove, pitat ću ih što su nacrtali i zašto su baš taj predmet crtali, po čemu je on poseban.

ANALIZA DJEČJIH RADOVA

Crtež 13. Koji predmet bi željeli biti?, dječak M.D., 6 godina i 8 mjeseci, flomasteri

- Što si nacrtao?

M.D.: Nož.

- Kako izgleda taj nož?

M.D.: Krvav je.

- Od čega je krvav?

M.D.: Od mesa.

- Za što se koristi ovaj prvi nož?

M.D.: To je moj mač, a ovo su noževi.

- Za što se koristi drugi nož?

M.D.: Za rezanje čevapa, ovaj za meso, ovaj za piletinu.

- Što je ovo crveno na nožu?

M.D.: Krv.

- Jesi li vidio krvav nož?

M.D.: Da.

- Kada?

M.D.: Kada sam išao u mesnicu po meso.

- Što rade ti noževi?

M.D.: Režu, pomažu ljudima da režu meso i ubijaju svinje.

- Što misli taj nož?

M.D.: Da je vrlo snažan. Da može jako dobro rezati.

- Misli li još nešto?

M.D.: Da najbolje reže i da je najbolji.

Crtež 14. Koji predmet bi željeli biti?, dječak A.C., 7 godina i 4 mjeseca, flomasteri

- Što si nacrtao?

A.C.: Gusarski brod.

- Kako izgleda gusarski brod?

A.C.: Lijep je, veliki, jak je. Ne potonu jer su od drveta oni stariji i od željeza.

- Osjećaš li se kao brod?

A.C.: Da, kad plivam. Kad ležim na vodi i onda ne potonem.

- Što radi brod?

A.C.: Plovi na neki otok u Afriku.

- Što će brod raditi na otoku?

A.C.: Tražiti blago.

- Što će sa tim blagom?

A.C.: Kupiti hranu pa će doći natrag u Hrvatsku.

- Čemu služi brod koji si nacrtao?

A.C.: Da ide u rat.

- S kime će ratovati?

A.C.: Sa drugim brodovima.

- Zašto će ratovati?

A.C.: Jer tako rade gusari.

- Kakve su to ribe?

A.C.: Šarena riba i duga riba sa dugim nosom. Vidio sam je kad sam ronio.

- Jesi se prestrašio?

A.C.: Da, onda sam izronio.

Crtež 15. Koji predmet bi željeli biti?, djevojčica A.B., 7 godina, flomasteri

- Što si nacrtala?

A.B.: Vilu.

- Kakva je ta vila?

A.B.: Dobra, zaigrana i voli pomagati drugima.

- Zašto si nacrtala baš vilu?

A.B.: Jer bi željela biti kao i ona.

- Zašto?

A.B.: Da pomognem životinjama, da imaju svoj dom. Svaka životinja da ima hranu za sebe.

- Kako izgleda ta vila?

A.B.: Ima velika krila, čarobni štapić, dugu kosu...

- Što radi vila sa čarobnim štapićem?

A.B.: Pomaže životinjama.

- A ako nema čarobnog štapića?

A.B.: Ne može pomoći životinjama.

- Imaš li ti čarobni štapić kod kuće?

A.B.: Ne.

- Jesi li ti kao i vila, pomažeš li drugima?

A.B.: Da.

- Kome pomažeš?

A.B.: Pa ja bi zapravo htjela da svim životinjama mogu pomoći.

- Kako bi im pomogla?

A.B.: Da im nađem dom, da ih nahranim.

- Samo životinjama bi pomogla?

A.B.: Pa ne i prijateljima bi pomogla i svima.

- A kako ti pomažeš doma?

A.B.: Pomažem bratu i sestri oko pospremanja igračkaka, pospremam kuću...

- Sama ili pomažeš mami?

A.B.: Pa nekad sama, nekad s mamom.

- Što vila misli?

A.B.: Da su svi ljudi sretni.

- Kako to da je cvijeće tako veliko?

A.B.: Zato što su vile male pa sve izgleda tako veliko.

- A što leti oko cvijeća?

A.B.: Leptir i pčela.

- Kamo oni idu?

A.B.: Pčela ide sakupljati pelud, a leptir ide spavati jer ide na daleki put.

- Kamo ide na daleki put?

A.B.: Kod djeda.

- Ideš ti kod svog djeda?

A.B.: Kod svog pravog djeda ili?

- Kakvog djeda imaš?

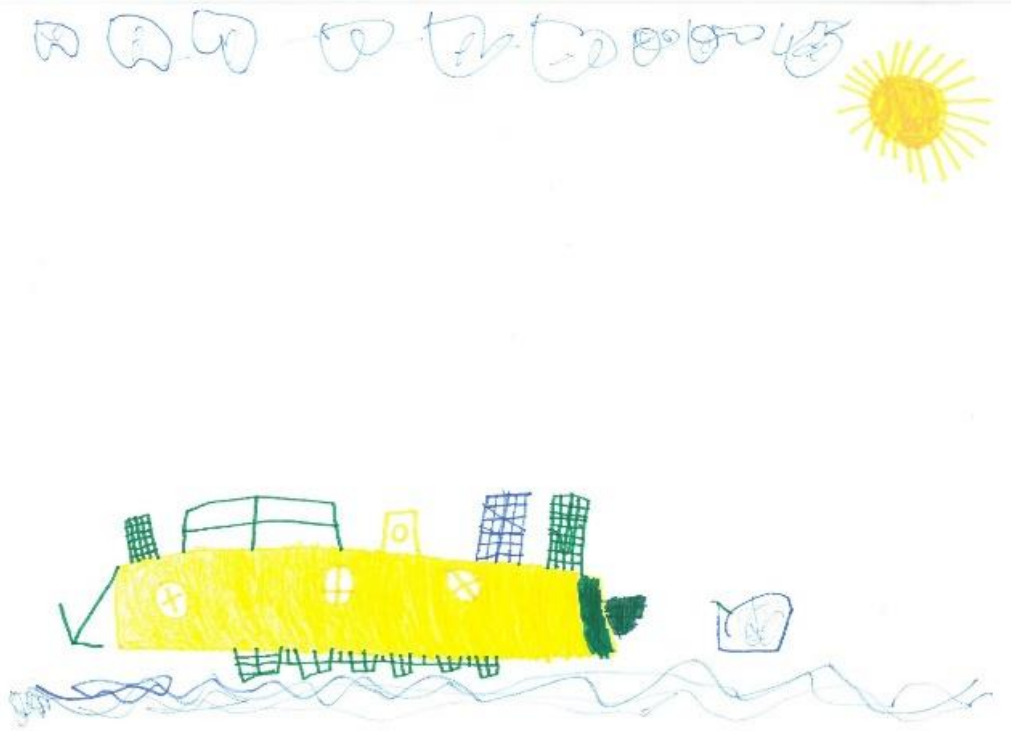
A.B.: Imam jednog djeda kojeg nikad nisam upoznala i sanjala sam ga, a drugi je umro.

- Žao mi je zbog tvog djeda koji je umro. A drugi djed je gdje?

A.B.: Ne znam, nikad ga nisam upoznala i ne znam gdje živi.

- Bi li željela upoznati svog djeda?

A.B.: Da.

Crtež 16. Koji predmet bi željeli biti?, dječak L.M., 6 godina i 11 mjeseci, flomasteri

- Što si nacrtao?

L.M.: Brod.

- Zašto si nacrtao brod?

L.M.: Jer bi želio ploviti brodom.

- Jesi kada plovio brodom?

L.M.: Ne.

- A kakav je tvoj brod koji si nacrtao?

L.M.: Veliki, snažan.

- Što misli taj brod?

L.M.: Da je dobar, sretan, snažan, jak.

- Osjećaš li se kada kao brod?

L.M.: Kada plivam u moru, plovim.

- Što se nalazi ispred broda?

L.M.: Kamen.

- Hoće li brod udariti u kamen?

L.M.: Ne, nego će ga zaobići.

Crtež 17. Koji predmet bi željeli biti?, dječak D.C., 7 godina i 4 mjeseca, flomasteri

- Koji predmet si nacrtao?

D.C.: Brod.

- I kakav je taj brod?

D.C.: Veliki, jak, lijepi.

- Zašto bi želio biti brod?

D.C.: Zato što plovi i peca ribe.

- Voliš li ti pecati ribe?

D.C.: Da, jednom sam pecao.

- I jel ti bilo lijepo?

D.C.: Da, ali ih nismo lovili nego smo ih pustili.

- Kako ste ih lovili?

D.C.: Na udicu, ali ih nismo mogli uloviti jer su bile prevelike udice.

- Za što služi taj brod?

D.C.: Za plovljenje i pecanje riba.

- Što misli brod?

D.C.: Da je lijep i velik...ne osjeća se tužno.

- Sretan je?

D.C.: Aha.

- Zašto je sretan?

D.C.: Jer plovi i peca ribe i kada malo odmori.

- Jesi ti kada plovio brodom?

D.C.: Da i bilo je jako lijepo. Išli smo sa prijateljem, mama, brat i ja.

Crtež 18. Koji predmet bi željeli biti?, djevojčica M.K., 6 godina i 9 mjeseci, flomasteri

- Koji bi ti predmet željela biti?

M.K.: Kruna.

- Kako izgleda ta kruna?

M.K.: Smeđa i zelena.

- Kakva je ta kruna?

M.K.: Velika i lijepa...kraljica se pretvorila u vješticu.

- Kad je stavila krunu pretvorila se je u vješticu?

M.K.: Da, onda je dala krunu kralju.

- Jesi gledala to u nekom crtiću ili?

M.K.: Da.

- Čemu služi kruna?

M.K.: Staviš ju na glavu i pretvoriš se u mačku...crnu mačku.

- A ti bi željela biti mačka?

M.K.: Ne, nego kralj.

- Zašto kralj?

M.K.: Kralj se pretvori u crnu mačku i onda se pretvori u zeca.

- A ovo si ti?

M.K.: Ne, to je kraljica.

- A ovo si ti onda?

M.K.: Ne, to je njezina beba.

- Što je ovo gore u desnom kutu?

M.K.: Sunce.

- Ima li sunce šarene zrake?

M.K.: Da, sve boje.

- Kakav je ovo cvijet do kraljice?

M.K.: To je čarobni cvijet.

- Kakve on ima moći?

M.K.: Može imati vrući dah, hladni dah i može uzeti kralja.

- Što je ovo crvene i žute boje?

M.K.: To je kapa od kralja i onda ne čuje ništa.

Crtež 19. Koji predmet bi željeli biti?, djevojčica S.Š., 6 godina i 10 mjeseci, flomasteri

- Koji predmet si nacrtala?

S.Š.: Igračku mač.

- Kakav je taj mač?

S.Š.: Može ići po moru, mogu ležati na njemu. Veliki je kao i ja.

- Što misli taj mač?

S.Š.: Da se ne može niti spržiti niti utopiti, ima te moći.

- Jesi li ti nekada kao i mač?

S.Š.: Da.

- Kako se osjećaš?

S.Š.: Nekako ružno...dolazi mi u san mač.

- Zašto se ružno osjećaš?

S.Š.: Ne znam...jer me taj mač u snu muči.

- Kako te muči mač?

S.Š.: Ne znam...Ovdje sam nacrtala veliki cvijet.

- Kako je tako veliki cvijet?

S.Š.: Tako da se možeš popest i ići po medu.

- Po medu?

S.Š.: Da i tu sam nacrtala sjedalicu i ona ima pojas.

- Tko se vozi u toj sjedalici?

S.Š.: Ja, ali se koristim njome za igru.

- A kako to da nema trave kod velikog cvijeta?

S.Š.: Jer je tu rupa, a ako padneš u rupu moraš se penjati 10 sati do gore...zapravo 20 sati.

- Jesi ti kada pala u neku rupu?

S.Š.: Ne. Ja ako padnem u rupu skočila bih na noge, a moj brat se boji rupe.

- A što se nalazi pokraj cvijeta?

S.Š.: Ležeći policajac. A njega sam nacrtala da ako netko padne u rupu da može doći policajac da ih spasi.

- I što je ovo iznad oblaka?

S.Š.: Ogledalo. Takvo ima moja baka.

Crtež 20. Koji predmet bi željeli biti?, djevojčica M.P., 7 godina i 1 mjesec, flomasteri

- Što si zamislila, koji bi predmet bila?

M.P.: Bila sam zamislila da sam leptir, onda sam to bila rekla Ani pa mi se malo smijala. Pa sam mislila da nešto drugo nacrtam i onda sam odlučila da ću ovo nacrtati.

- Pa leptir je baš lijepa životinja, zar ne?

M.P.: Da.

- Zbog čega si ti bila odabrala leptira?

M.P.: Jer volim prirodu...jer uvijek gledam leptire kad dođu kod mene i lete i dio su prirode i bila bi brža.

- Jel se ti osjećaš nekada kao leptir?

M.P.: Osjećam se lijepo kao leptir kada spavam. Volim biti u prirodi i šarena sam.

- Kako misliš šarena?

M.P.: Aam....po osjećajima.

- A kako si se dosjetila crtati ipak vilu?

M.P.: Pa...bila sam malo i razmišljala prije nego sam se sjetila leptira, razmišljala sam da li ću crtati vilu. Onda sam mislila leptira, ali sam ipak odlučila vilu.

- Kako si se odlučila za vilu?

M.P.: Pa bilo je lako nacrtati ako znaš crtati.

- I kako se osjeća ta vila?

M.P.: Sretno jer pomaže drugima.

- Kako im pomaže?

M.P.: Ako je netko zločest onda ga pretvori u dobru osobu.

- Pomaže li ona samo ljudima ili?

M.P.: Svima.

- A što ona misli i o čemu razmišlja?

M.P.: Ima moći da čuje druge i prepozna tko je ljut i onda ga pretvori u dobru osobu.

- Baš je dobra ta vila. Osjećaš li se ti kao vila? Voliš li pomagati drugima?

M.P.: Da.

- Kome rado pomažeš?

M.P.: Mami, tati, bratiću i sestrični sa zadaćom.

- Kako im pomažeš?

M.P.: Mami i tati oko pospremanja. Bratiću i sestrični, ako treba nešto pročitati, onda im pročitam jer znam čitati.

- A čiji je ovo cvijet?

M.P.: Moj, volim takve cvijetove crtati.

- Kakav je to cvijet?

M.P.: To je ruža, imam takav cvijet doma.

Crtež 21. Koji predmet bi željeli biti?, djevojčica A.K., 6 godina i 7 mjeseci, flomasteri

- Što si si zamislila?

A.K.: Jednoroga.

- Kako izgleda jednorog?

A.K.: Ima glavu sa očima.

- Što jednorog ima dvije glave?

A.K.: To su dva jednoroga. Jedan je dobar, a drugi zločest. Dobar ima krila, a zločestog boli stomak.

- Od čega ga boli stomak?

A.K.: Pojeo je zločesti puding.

- Kakav je to puding?

A.K.: Od kokosa, čokolade i vanilije.

- Jesi ti jela puding?

A.K.: Da, ali samo dobar puding onda me ne boli stomak.

- A zločeste pudinge?

A.K.: Ne...samo malo, ali mrvicu.

- Osjećaš li se ti kao dobar ili zločest jednorog?

A.K.: Dobar.

- A kako se osjećaš?

A.K.: Divno.

- Osjećaš li se kad kao zločesti jednorog?

A.K.: Ne.

- Što radi taj jednorog?

A.K.: Okreće glavom.

- Vježba?

A.K.: Da.

- Što označavaju ovi krugovi?

A.K.: Krešencovi.

- Što su krešencovi?

A.K.: Ono što je lijepo, što se stavlja na zid kad imaš rođendan.

- A ukrasi?

A.K.: Da, a ovo gore je sunce, a dolje su cvjetovi.

8. ZAKLJUČAK

Dijete na podražaje iz okoline reagira emocijom, no nekada je lakše iskazati emocije putem crteža nego razgovorom. Likovno izražavanje se kod djeteta javlja spontano i zadovoljava njegovu potrebu za izražavanjem. Djeca se likovno izražavaju likovnim simbolima. Pomoću njih moguće je vidjeti na kojem razvojnem stupnju se dijete nalazi, ima li neke psihičke smetnje i bolje ga razumijeti. Poznavajući likovne simbole možemo saznati u kojoj fazi razvoja se dijete nalazi. Kroz razvojne faze možemo pratiti kako se dijete mentalno razvija. Djetetu je važno omogućiti život u pozitivnoj okolini kako bi se ono razvijalo u pravom pravcu, tj. kako bi dijete postiglo zdrav psihički razvoj. Art-terapija je oblik psihoterapije u kojem se koristi neka od umjetničkih aktivnosti. Tim pristupom pomažemo djeci kod otklanjanja poremećaja.

Motivi koje sam odabrala za likovnu aktivnost u vrtiću su: autoportret i koji predmet bi željeli biti.

Kod crtanja autoportreta uočila sam da mnoga djeca slikovito prikazuju mjesta na tijelu gdje su bila ozlijeđena ili ih je nešto boljelo. Kod neke djece vidljivo je da tijelo nema oblik ili ima oblik kruga, pravokutnika ili trokuta.

Kod aktivnosti gdje su djeca crtala koji predmet bi željeli biti, bilo je djece koja su gledala kod drugih i precrtavala. No, kroz te dječje radove saznajemo što bi oni željeli biti, tj. kakvi bi željeli biti.

9. LITERATURA

Knjige:

1. Belamarić, D. (1987.). *Dijete i oblik*. Zagreb: Školska knjiga
2. Grgurić, N., Jakubin M. (1996.). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa
3. Herceg, L., Rončević A., Karlavaris, B. (2010.). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi* Zagreb: Alfa
4. Milivojević, Z. (2014.) *Emocije*. Zagreb: Mozaik knjiga

Internet članci:

1. *Emocionalni ili čuvstveni procesi*, dostupno na: https://www.unipu.hr/uploads/media/Emocionalni_ili_cuvstveni_procesi.pdf, posjećeno 21.12. 2018.

10. POPIS CRTEŽA:

- Crtež 1. Autoportret, djevojčica E.G., 6 godina i 10 mjeseci, grafitna olovka
- Crtež 2. Autoportret, dječak A.C., 7 godina i 4 mjeseca, grafitna olovka
- Crtež 3. Autoportret , dječak M.D., 6 godina i 8 mjeseci, grafitna olovka
- Crtež 4. Autoportret , djevojčica V.Š., 7 godina i 2 mjeseca, grafitna olovka
- Crtež 5. Autoportret, djevojčica S.Š., 6 godina i 10 mjeseci, grafitna olovka
- Crtež 6. Autoportret, djevojčica M.K., 6 godina i 9 mjeseci, grafitna olovka
- Crtež 7. Autoportret, djevojčica M.P., 7 godina i 1 mjesec, grafitna olovka
- Crtež 8. Autoportret, dječak E.Š., 7 godina i 2 mjeseca, grafitna olovka
- Crtež 9. Autoportret, djevojčica A.K., 6 godina i 7 mjeseci, grafitna olovka
- Crtež 10. Autoportret, dječak L.M., 6 godina i 11 mjeseci, grafitna olovka
- Crtež 11. Autoportret, djevojčica A.B., 7 godina, grafitna olovka
- Crtež 12. Autoportret, dječak D.C., 7 godina i 4 mjeseca, grafitna olovka
- Crtež 13. Koji predmet bi željeli biti?, dječak M.D., 6 godina i 8 mjeseci, flomasteri
- Crtež 14. Koji predmet bi željeli biti?, dječak A.C., 7 godina i 4 mjeseca, flomasteri
- Crtež 15. Koji predmet bi željeli biti?, djevojčica A.B., 7 godina, flomasteri
- Crtež 16. Koji predmet bi željeli biti?, dječak L.M., 6 godina i 11 mjeseci, flomasteri
- Crtež 17. Koji predmet bi željeli biti?, dječak D.C., 7 godina i 4 mjeseca, flomasteri
- Crtež 18. Koji predmet bi željeli biti?, djevojčica M.K., 6 godina i 9 mjeseci, flomasteri
- Crtež 19. Koji predmet bi željeli biti?, djevojčica S.Š., 6 godina i 10 mjeseci, flomasteri
- Crtež 20. Koji predmet bi željeli biti?, djevojčica M.P., 7 godina i 1 mjesec, flomasteri

Crtež 21. Koji predmet bi željeli biti?, djevojčica A.K., 6 godina i 7 mjeseci, flomasteri

SAŽETAK

U ovom radu opisan je likovni izričaj djece, a njega možemo pratiti kroz razvojne faze likovnog izražavanja. Likovnim simbolima djeca nam prezentiraju neku svoju unutrašnju ili vanjsku realnost.

Djeca nam kroz crtež mogu pokazati kako se ona osjećaju te koju emociju imaju.

U radu su odrađene dvije likovne aktivnosti sa predškolskom djecom. Likovne aktivnosti su bile sa motivima: autoportret i koji predmet bi željeli biti.

Analiza dječjih radova je omogućila bolje viđenje dječjih crteža.

Ključne riječi: emocije, djeca, likovni izraz, likovni simboli

SUMMARY

This paper describes the artistic expression of children which we can study through development phases of artistic expression. Children present their internal or external reality through artistic symbols.

Children can show us how they feel or which emotion they have through their drawings.

This paper describes two artistic activities done with preschool children. The two motives of these activities were: self-portrait and an object they would want to be.

An analysis of children's drawings made it possible to better understand the drawings.

Key words: emotions, children, artistic expression, artistic symbols